

540 de lei pentru persoanele executate sau decedate în locurile de represiune: o compensație rușinoasă care încalcă demnitatea umană, stabilită acum 32 ani, mai este valabilă și astăzi

Pe 13 iunie, în Republica Moldova este comemorat primul val al deportărilor staliniste din Basarabia, un eveniment tragic din istoria noastră națională, marcat de suferință și încălcări grave ale drepturilor omului. În noaptea de 12 spre 13 iunie 1941, autoritățile sovietice au lansat o operațiune masivă de deportare a populației din Basarabia și nordul Bucovinei.

Peste 26 mii de oameni au fost ridicați de la casele lor, în

majoritate intelectuali, fermieri, profesori, preoți și funcționari publici, considerați „dușmani ai poporului”. Aceștia au fost transportați în vagoane de vite către regiuni îndepărtate din Siberia și Kazahstan, unde condițiile de viață erau extrem de dure, cu o rată a mortalității extrem de ridicată.

După 83 de ani de la acele evenimente și 32 de ani de independență, Republica Moldova încă nu și-a respectat obligația morală și juridică față de cei care au fost victimele acestor crime împotriva umanității. Ca stat și societate avem restanțe mari la capitolul reabilitării victimelor și a descendenților lor. Regretabil este și faptul că despre aceste evenimente, care au marcat viața și viitorul populației Republicii Moldova, ne amintim doar de câteva ori pe an, iar puținii cercetători sau activiști care continuă să studieze și să comunice despre amenințările tot mai evidente și riscurile de repetare a istoriei, rămân marginalizați sau ignorați de către societate și autoritățile competente.

Amintim că, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat, la 8 decembrie 1992, Legea specială Nr. 1225 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, care are drept scop reabilitarea victimelor represiunilor, reintegrării lor în drepturile politice, sociale și compensării pagubelor materiale.

Potrivit art. 14 din prezenta Lege, „soții care nu au întemeiat o altă familie, părinții sau copiii persoanelor executate în urma represiunilor politice sau decedate în locurile de deținere specială sau în drum spre ele, care sunt cetățeni ai Republicii Moldova, primesc, la cerere, o compensație în mărime de **540 de lei**[\[1\]](#) pentru fiecare persoană executată sau decedată, suma fiind plătită în modul stabilit de Guvern”.

Asociația Promo-LEX și Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Republica Moldova consideră că această

compensație este una care încalcă grav demnitatea umană prin faptul că valoarea simbolică a acestei compensații nu reușește să reflecte gravitatea crimelor comise și nici să ofere un minim de sprijin material necesar pentru a atenua impactul psihologic al pierderii suferite.

Într-o societate care aspiră la respectarea și promovarea drepturilor omului, este esențial ca măsurile de reparație să fie proporționale cu suferințele îndurate și să contribuie real la restabilirea demnității victimelor. Prin urmare, solicităm Parlamentului abrogarea normei sus menționate și adoptarea prevederilor care să fie în corespundere cu dezideratul asumat de compensare proporțională și echitabilă, pentru toate prejudiciile suferite de către victimele represiunilor politice.

[1]

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123699&lang=ro, ultima accesare la 12.06.2024

Rata populației penitenciare din Republica Moldova este una dintre cele mai mari din Europa

Consiliul Europei efectuează anual o analiză prin care măsoară densitatea penitenciară raportată la populația țării și reflectă aceste date în raportul SPACE I („Statisticile penale

anuale privind populația penitenciară pentru anul 2023”). Raportul a fost publicat pe 15 decembrie 2023, cu ajustări din 5 iunie 2023.

Potrivit Documentului, în Republica Moldova, rata populației penitenciare este una dintre cele mai mari din Europa și constituie 240,5 deținuți la 100.000 de locuitori. Doar în țări precum Azerbaidjan, Georgia și Turcia rata populației penitenciare este mai mare, în timp ce media europeană de încarcerare constituie 100,2 deținuți la 100.000 locuitori.

Majoritatea deținuților sunt bărbați, aceștia reprezentând 94,6% din populația penitenciară, în timp ce femeile reprezintă circa 5,4%. Media europeană indică o proporție similară, bărbații reprezentând în medie 94,6% din populația penitenciară, iar femeile 5,4%. Aceasta este o tendință generală în majoritatea sistemelor penitenciare, deoarece bărbații sunt mai frecvent implicați în infracțiuni și, astfel, prezintă o pondere mai mare în populația penitenciară în comparație cu femeile, se arată în Raport. Vârsta medie a deținuților în Republica Moldova, Lituania, Armenia în coraport cu media europeană este relativ similară, situându-se în jurul valorii de 35-40 de ani.

Dacă e să comparăm Rapoartele SPACE I pentru anul 2022 și 2023, constatăm o situație aparent paradoxală și contradictorie. Iată câteva puncte cheie care explică această situație:

1. În Raportul din 2022, rata de încarcerare pentru Moldova a fost calculată în baza unui număr de populație estimate la aproximativ 4 milioane de locuitori, deși neoficial se știa că nici nu ne apropiem de această cifră. Acest lucru a dus la un indice de 157,6 deținuți la 100.000 de persoane, având un total de 6.326 de deținuți.
2. În Raportul din 2023, chiar dacă numărul deținuți a scăzut la 6.044, indicele arată că situația s-a agravat,

deci rata de încarcerare a crescut la 240,5.

Acest fenomen aparent contradictoriu se explică prin actualizarea oficială a numărului real de populație în Republica Moldova, care a fost declarat de autorități ca fiind de 2.512.758 cetățeni în 2023 (conform estimărilor Biroului Național de Statistică, fără teritoriul transnistrean și municipiul Tighina), aproape de două ori mai mic decât cel raportat anterior.

Cu toate că numărul de deținuți a scăzut în anul 2023, în legătură cu faptul că Raportul SPACE reflectă acum datele reale ale populației Republicii Moldova, acest fapt creează impresia unei agravări a situației în sistemul penitenciar comparativ cu anul 2022. Anul acesta Raportul SPACE oferă o imagine autentică a situației, iar indicele de încarcerare arată cu mai multă precizie realitatea actuală. **Este gravă, dar nu mai gravă decât în anul trecut 2022.**

Această diferență evidențiază importanța furnizării pe viitor de către autorități a datelor precise și actualizate, pentru a avea o imagine clară și corectă a realităților din diverse domenii, inclusiv sistemul penitenciar.

Materialul este realizat de Asociația Promo-LEX cu sprijinul financiar al Republicii Federale Germania, prin intermediul Ambasadei Republicii Federale Germania la Chișinău (Deutsche Botschaft Chișinău). Pentru mai multe detalii, accesați Raportul [„Statistici penale anuale privind populația penitenciară pentru anul 2023”](#).

*Pentru comparație au fost utilizate date ale statelor care au o populație similară cu cea a Republicii Moldova.

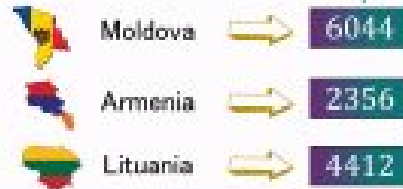

PARTICULARITĂȚILE SISTEMULUI PENITENCIAR

DIN REPUBLICA MOLDOVA

(partea I, situația pentru anul 2023)

Populația penitenciară

Deținuți la 100 mii
de locuitori

Densitatea închisorilor
la 100 de locuri

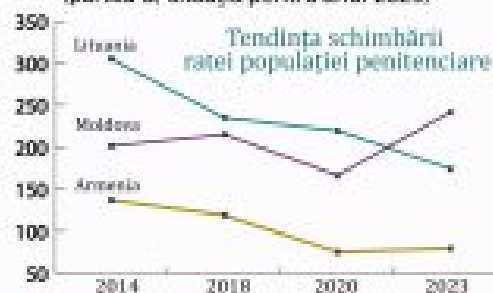

www.pronetia.md

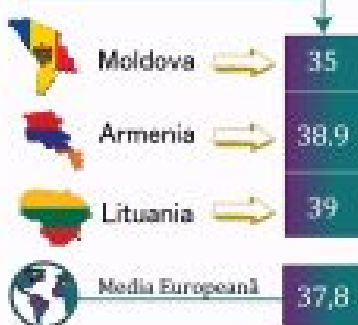
PARTICULARITĂȚILE SISTEMULUI PENITENCIAR

DIN REPUBLICA MOLDOVA

(partea II, situația pentru anul 2023)

Vârsta medie a populației
penitenciare

Media numărului de deținuți
în celule

www.pronetia.md

Curtea Europeană a Drepturilor Omului constată deficiențe în asistența medicală psihiatrică în sistemul penitenciar

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a pronunțat astăzi hotărârea în cauza Nițu v. Republica Moldova (cererea nr. 11272/16), constatând o încălcare a articolului 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului privind tratamentul inuman și degradant al reclamantului.

Cauza se referă la insuficiența asistenței medicale pentru tratarea problemelor de sănătate mintală ale reclamantului, Vasilii Nițu, în perioada în care acesta își ispășea pedeapsa în diferite penitenciare din Republica Moldova. Reclamantul a susținut că lipsa asistenței medicale adecvate a dus la vătămarea sa și la aplicarea frecventă a forței împotriva sa de către personalul penitenciarului.

Vasilii Nițu, care își ispășea pedeapsa în penitenciarul nr. 13 din Chișinău, a fost diagnosticat la internare cu o stare psiho-emoțională instabilă și tulburare organică de personalitate, de tip impulsiv, inhibat emoțional, cu toleranță scăzută la frustrare și comportament manipulator. În perioada 2012-2016, acesta a fost consultat de un psihiatru al penitențiarului doar ocazional și nu a primit un tratament psihologic și psihiatric adecvat pentru a-i reduce agresivitatea și a-l proteja de efectele negative ale

propriilor acțiuni asupra sănătății sale mentale și fizice.

Reclamantul era adesea agresiv față de alți deținuți și față de gardieni, insultându-i și amenințându-i cu violența și moartea. În astfel de cazuri, gardienii au fost nevoiți să intervină pentru a-l calma, uneori folosind forța și încătușarea. În seara zilei de 26 august 2014, Vasilii Nițu a fost trezit, încătușat și maltratat de gardieni, ulterior fiind izolat într-o celulă disciplinară. Un raport medico-legal din 28 august 2014 a confirmat existența mai multor vânătăi minore pe față și corpul său.

Curtea a constatat că autoritățile nu au oferit reclamantului un tratament psihologic și psihiatric adecvat, ceea ce a avut ca rezultat o deteriorare suplimentară a sănătății sale din cauza utilizării forței de către personalul penitenciarului. Evenimentele din 26 august 2014 au demonstrat că răspunsul autorităților la comportamentul agresiv al reclamantului a fost inadecvat, constând în aplicarea forței și izolarea acestuia.

Curtea a reamintit că, în cazul deținuților bolnavi mintal, este esențial să se asigure un tratament corespunzător pentru problema diagnosticată și o supraveghere medicală adecvată. În cazul reclamantului, tratamentul medical a constat în supraveghere și discuții ocazionale cu un psiholog, precum și prescrierea de diverse medicamente, însă nu a existat o abordare sistemică pentru a-i oferi un tratament psihologic și psihiatric specializat.

Curtea a decis, în unanimitate, că a existat o încălcare a articolului 3 din Convenție în ceea ce privește omisiunea de a oferi reclamantului asistență psihologică și psihiatrică adecvată. Instanța a acordat reclamantului suma de 5.000 EUR cu titlu de prejudiciu moral, precum și 1.500 EUR pentru costuri și cheltuieli de reprezentare.

Potrivit avocatului Asociației Promo-LEX, Vadim Vieru,

Ședința plenară din 6 iunie 2024

Ședința în plen a Parlamentului din data de 6 iunie 2024 se remarcă prin faptul că legislativul nu a asigurat respectarea transparenței decizionale pentru toate proiectele de acte normative votate. În cadrul monitorizării ședinței plenare, echipa Promo-LEX a scos în evidență faptul că în continuare unele acte aferente proiectelor examinate sunt publicate pe pagina web fie în ziua ședinței, fie în timpul examinării sau chiar ulterior votării.

La ședința din 6 iunie, actele adiționale (rapoartele comisiilor permanente și un coraport) pentru cinci proiecte dezbătute au fost publicate în timpul examinării acestora. Transparența decizională a fost afectată și prin faptul că în cazul unui proiect de lege, votat în lectura a II-a, raportul comisiei și sinteza propunerilor și recomandărilor nu au fost publicate, iar în cazul a trei proiecte de acte normative nu a fost respectat termenul pentru prezentarea recomandărilor părților interesate.

Promo-LEX reiterează că publicarea rapoartelor comisiilor și a altor acte aferente proiectelor în timpul examinării acestora sau chiar ulterior votării este o practică lacunară care

afectează semnificativ transparența decizională a legislativului.

Ședința Parlamentului a fost marcată și de unele modificări în componența numerică și nominală a unor comisii parlamentare permanente. În Comisia drepturile omului și relații interetnice numărul membrilor a fost majorat de la șase, la șapte, fiind inclus un deputat independent. În cazul Comisiei juridice, numiri și imunități componența numerică a fost redusă de la 11 la 10, însă componența nominală este formată din șapte membri din partea majorității parlamentare și doi din partea opoziției. Anterior, Asociația Promo-LEX [a semnalat](#) o reprezentativitate disproporțională în Comisia juridică, numiri și imunități, după ce în data de 1 februarie 2024 au fost operate modificări privind componența comisiei. Promo-LEX a recomandat să fie făcute unele ajustări, pentru a asigura o reprezentare echitabilă a opoziției. Potrivit Regulamentului Parlamentului, componența nominală a comisiilor permanente se stabilește în baza reprezentării proporționale a fracțiunilor parlamentare, iar membrii acestora sunt numiți de legislativ, cu votul majorității deputaților aleși.

Ordinea de zi a ședinței Parlamentului din 6 iunie a însumat 22 de proiecte, dintre care doar șapte au fost votate. La această ședință, deputații din opoziția parlamentară au solicitat audierea ministrului Agriculturii și Industriei Alimentare, a Procurorului șef al Procuraturii Anticorupție, dar și excluderea de pe ordinea de zi a două proiecte, însă nicio solicitare nu a fost acceptată de către plenul Parlamentului. De cealaltă parte, la solicitarea comisiilor permanente, a fost acceptată amânarea examinării a altor două proiecte.

În final, precizăm că, legislativul a continuat să exercite controlul parlamentar prin audierea Raportului de activitate al Fondului de garantare a depozitelor în sistemul bancar pentru anul 2023, iar următoarea întrunire a plenului Parlamentului este programată pentru data de 13 iunie.

Amintim că, în perioada 2021 – 2025, Promo-LEX și-a propus să monitorizeze activitatea Parlamentului Republicii Moldova, în special din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga

Comunicatoare

Asociația Promo-LEX

Tel: +373 68 800 827

Radiografia ultimilor 17 ani de „combateră a extremismului” în regiunea transnistreană a Republicii Moldova

DOCUMENT DE OPINIE

MIHAELA ȘERPI

Analistă Politici în Domeniul Drepturilor Omului

Radiografia ultimilor 17 ani de „combateră a extremismului” în regiunea transnistreană a Republicii Moldova

www.promolex.md

Din 2007 până în prezent, au fost înregistrate numeroase cazuri de limitare a libertății locuitorilor regiunii transnistrene în mod ilegal, pentru comiterea unor presupuse acțiuni „extremiste”. Instigarea la „extremism” a fost invocată cu precădere în „dosarele penale” ce vizau vocile critice din regiunea transnistreană. Sub paravanul aparent acceptabil al „combaterii extremismului”, structurile transnistrene au ostracizat vocile critice, le-au supus la tratamente degradante, au intensificat controlul asupra spațiului mediatic, au limitat drastic spațiul de acțiune al societății civile și au promovat educația militară în rândul minorilor.

Cazurile Serghei Ilcenco, Oleksandr Lypovchenko, Larisa Calik, Ghenadie Ciorba, Victor Pleșcanov evidențiază cel mai bine metodele ilegale prin care acționează regimul de la Tiraspol pentru a supune la tăcere persoanele incomode.

Instrumentele și pârghiile folosite în vederea „combaterii

extremismului” au fost dezvoltate treptat, în baza modelului Federației Ruse și al altor regimuri autoritare consolidate.

Prima „lege” privind combaterea activităților extremiste a fost adoptată în 2007 , la 5 ani diferență după ce a fost adoptată o lege similară în Federația Rusă. Această „lege” nu oferă o definiție explicită pentru conceptul de extremism și nu precizează care sunt caracteristicile distincte ale acestui fenomen. În schimb, definește vag termenii „activitate extremistă”, „organizație extremistă”, „materiale extremiste” și include o listă de infracțiuni cu caracter „extremist”.

Din 2007 până în momentul de față, registrul de măsuri „antiextremiste” s-a extins constant:

- în 2012, a fost creată lista organizațiilor și persoanelor care ar fi implicate în activități teroriste sau extremiste. În 2017, Oleksandr Lypovchenko a fost inclus în lista de față din cauza unui text depistat în caietele sale. În 2022, Lypovchenko a fost exclus din această listă, însă structurile transnistrene nu i-au asigurat accesul la un remediu efectiv în urma acuzațiilor false și a detenției sale ilegale. Încălcarea drepturilor lui Oleksandr Lypovchenko au fost constatate inclusiv de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.
- În 2019, „combaterea extremismului” a fost integrată în principalele direcții ale „politicii de stat în domeniul antiterorismului” – document care stipulează că extremismul și slăbirea patriotismului în rândul tinerilor reprezintă unele dintre principalele surse interne de „pericol terorist”;
- În 2020, structurile transnistrene au intensificat lupta împotriva vocilor disidente prin adoptarea „strategiei de combatere a extremismului pentru anii 2020–2026”. Strategia a fost conturată în baza experienței de „combatere a extremismului” din Federația Rusă, Belarus și Kazahstan – state care au denaturat semnificația

acestui concept;

- În 2021, a fost creată „lista de stat a materialelor extremiste”, care conține inclusiv 8 website-uri ale cultului religios „Martorii lui Iehova”.

Ultimele modificări importante aduse „legislației antiextremism” datează din 2023. În termeni specifici, în mai 2023, la inițiativa lui Anatoli Gurețki, a fost modificată „legea” din 2007 pentru a oferi mai multe pârghii structurilor de forță transnistrene. Modificările propuse de Gurețki au vizat reglementarea dreptului „procurorului general”, al „adjunctului” acestuia și al „ministerului securității” de a se adresa „instanțelor de judecată” pentru recunoașterea unor organizații sau departamente ale acestora drept „extremiste”. O altă modificare vizează stipularea pedepselor pentru utilizarea „limbajului extremist” – măsură adoptată în vederea armonizării „legislației” din regiune cu cea rusească. Extinderea puterii structurilor de forță transnistrene în mod nejustificat în sfera libertății de exprimare și a libertății de asociere, în numele „combaterii extremismului”, a dus la comiterea mai multor încălcări ale drepturilor omului în raport cu jurnaliștii, activiștii civici și politici din regiunea transnistreană.

În plus, în ultimii ani se observă utilizarea educației militare și implicarea minorilor în activități cu potențial ridicat de violență cu scopul de a preveni „manifestările extremiste” în rândul copiilor și tinerilor. „Educația patriotică”, sub pretextul „combaterii extremismului”, a pătruns treptat în toate sferile educației, de la lecții în școli și în penitenciare, webinare pentru psihologi până la tabere militare-patriotice, competiții sportive-militare și festivaluri cu tematică militară, la care participă minorii, inclusiv copii din grădinițe. Aceste activități sunt realizate cu precădere de structurile de forță transnistrene, după modelul rusesc. De asemenea, evenimente de prevenire a „extremismului” în instituțiile școlare din regiunea

transnistreană sunt organizate și cu implicarea reprezentanților Ambasadei Federației Ruse la Chișinău. Această presupusă „măsură de prevenție” este completamente contrară abordării centrate pe drepturile omului și conceptului de educație pentru pace, drepturile omului și dezvoltare sustenabilă promovat de Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO).

Din discursul anual al liderului regiunii transnistrene rezultă că, în anul 2024, „combaterea extremismului” și „educația patriotică” a copiilor și tinerilor vor fi direcții prioritare pentru toate structurile transnistrene.

În acest context, având în vedere creșterea numărului cazurilor de limitare a libertății de exprimare și persecutare a persoanelor incomode regimului de la Tiraspol, Asociația Promo-LEX îndeamnă organizațiile internaționale, factorii de decizie de la Chișinău, reprezentanții misiunilor diplomatice, să utilizeze instrumentele de care dispun pentru a exercita influență asupra structurilor transnistrene, inclusiv asupra modului în care acestea aplică „măsurile anti-extremism”.

Pentru mai multe detalii, accesați [documentul](#).

Documentul a fost elaborat de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar oferit de Fundația Soros Moldova și National Endowment for Democracy, în cadrul proiectelor „Promovarea respectării drepturilor omului în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană” și „Promovarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”.

Constatările Misiunii de observare Promo-LEX cu privire la organizarea și desfășurarea turului doi de scrutin al alegerilor locale noi și parțiale din 19 mai (2 iunie) 2024

Observatorii Promo-LEX au monitorizat în două localități, or. Bucovăț (r. Strășeni) și c. Tîrnova (r. Dondușeni), desfășurarea turului doi pentru alegerea primarilor, care a avut loc în data de 2 iunie 2024. Circumscripțiile și data desfășurării turului doi au fost stabilite de către Comisia Electorală Centrală (CEC), în termen legal.

Desfășurarea campaniei pentru turul doi de scrutin. În data de

30 mai 2024, CECE I nr. 13/21 Tîrnova a anulat înregistrarea candidatului PPŞ ca urmare a sesizărilor Inspectoratului de Poliție Donduşeni. Acestea erau bazate pe denunţurile depuse de către unii locuitori ai comunei Tîrnova, în care se menţiona despre oferirea a câte 500 lei pentru votarea candidatului PPŞ. În cadrul vizitei efectuate în localitate, observatorii Promo-LEX au fost informaţi de cel puţin cinci locuitori despre oferirea de bani, de către PPŞ, în cadrul campaniei electorale.

Avocaţii PPŞ au contestat decizia CECE I Tîrnova, însă atât CEC, cât şi instanţa de fond şi apel au menţinut fără modificări Hotărârea Consiliului electoral de circumscripţie.

Asociaţia Promo-LEX consideră că actele de corupţie trebuie eliminate definitiv din practica electorală. Organizarea unor alegeri libere şi corecte presupune respectarea cadrului legal, inclusiv ce ţine de asigurarea transparenţei finanţării partidelor politice şi a campaniilor electorale.

În acelaşi timp, cu referire la organizarea turului doi de scrutin din Tîrnova, reţinem următoarele aspecte:

- atât prevederile legale, cât şi cele din regulamentele CEC, în partea ce ţine de anularea înregistrării unui candidat în turul doi, rămân a fi neclare şi insuficient dezvoltate. Anterior, Promo-LEX a semnalat, inclusiv la etapa de elaborare a unui nou Cod electoral, despre acest vid legislativ;
- pe pagina CEC, în compartimentul dedicat alegerilor locale noi şi parţiale din 19 mai 2024, nu am identificat hotărârile CECE cu privire la organizarea turului doi de scrutin, inclusiv a CECE Tîrnova ce ţine de anularea înregistrării unui candidat;
- în contextul evenimentelor legate de excluderea unui candidat din CECE Tîrnova, înaintea turului II de scrutin, şi a includerii unui singur candidat în buletinul de vot, reamintim că art. 72 alin. (4) din Codul electoral prevede posibilitatea aplicării

ștampilei cu mențiunea „Retras” și după tipărirea buletinelor de vot, în cazurile în care concurentul electoral își retrage candidatura sau înregistrarea acestuia este anulată.

Ziua alegerilor pentru turul doi de scrutin. Potrivit observatorilor Promo-LEX, organele electorale inferioare (BESV, CECE) au activat responsabil și eficient. Procedurile de deschidere au fost observate în două secții (SV) din patru, ambele fiind deschise fără întârziere. Observatorii Promo-LEX au raportat că în SV nr. 13/26 Tîrnova nu a fost asigurată solemnitatea deschiderii prin intonarea imnului și afișarea drapelului de stat, dar și despre lipsa safeului pentru păstrarea buletinelor de vot nerepartizate membrilor biroului electoral.

Votarea a fost organizată eficient și s-a desfășurat liniștit. Totuși, procesul electoral din Tîrnova a fost marcat de îndemnuri și instrucțiuni, diseminate în mediul online, de a deteriora buletinele de vot, în urma excluderii candidatului PPȘ. Acest fapt ce a provocat, cel mai probabil, creșterea ponderii buletinelor nevalabile, comparativ cu primul tur.

Închiderea secțiilor de votare s-a desfășurat regulamentar. Numărarea voturilor de către organele electorale s-a efectuat conform prevederilor legale, iar procesele-verbale au fost completate fără erori.

Misiunea de observare a efectuat și numărarea în paralel a voturilor. Potrivit constatărilor preliminare Promo-LEX scrutinele sunt valabile, iar rezultatele sunt următoarele:

N.	Localitate	Primar ales	Rezultate preliminare CEC	Rezultate preliminare Promo-LEX	Diferența
1.	c. Tîrnova, Dondușeni	Gîsca Vladimir, <i>Partidul Socialiștilor din Republica Moldova</i>	741 (100%)	741 (100%)	–

2.	or. Bucovăț, Strășeni	Lozovan Nicolae, <i>Partidul Acțiune și Solidaritate</i>	217 (43,49%)	217 (43,49%)	–
		Maximova Irina, <i>Partidul Social Democrat European</i>	282 (56,51%)	282 (56,51%)	–

Amintim că, în data de 19 mai 2024 s-u desfășurat turul I al alegerilor locale noi și parțiale în nouă localități din Republica Moldova. Atât pentru funcția de primar, cât și consilieri, au fost înregistrați inclusiv candidați excluși la alegerile locale generale din toamna anului 2023, ca urmare a anulării înregistrării concurentului electoral Partidul politic „Șansa” (PPȘ). Mai mult, în satele Chioselia Rusă și Cotovscoe (UTA Găgăuzia) candidații PPȘ, excluși în 2023, au participat în calitate de candidați independenți și au fost aleși primari.

Asociația Promo-LEX este organizația neguvernamentală cu cea mai vastă experiență de monitorizare a alegerilor la nivel național. Cu începere din anul 2009, aceasta este a 26-a Misiune organizată cu implicarea a peste 17 mii de observatori naționali. Scopul Misiunilor de observare este informarea publicului despre modul de organizare și desfășurare a alegerilor, precum și sporirea încrederii în procesul electoral. Misiunea de observare are loc cu susținerea financiară a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională ([USAID](#)).

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga

Comunicatoare

Asociația Promo-LEX

Tel: +373 68 800 827

Sinteza ședinței Parlamentului din 30 mai 2024

În primele cinci luni ale anului, Parlamentul și-a îndeplinit funcția legislativă în proporție de 29%, conform Programului legislativ pentru 2024. În contextul monitorizării ședinței plenare a Parlamentului din 30 mai, experții Promo-LEX au constatat că doar 16 proiecte de acte normative au fost înregistrate (din 49 planificate), fiind adoptate 14.

În acest sens, Promo-LEX recomandă autorităților responsabile, în special Guvernului, să prezinte Parlamentului proiectele de acte normative în termen, iar Parlamentul, la rândul său, să asigure respectarea termenelor procesului decizional și să supravegheze implementarea programului, care este sursa principală pentru asigurarea previzibilității procesului

decizional.

Ședința plenară a Parlamentului din 30 mai s-a remarcat prin faptul că ordinea de zi a fost modificată de mai multe ori, în proporție de 200%, iar transparența decizională a fost afectată în cazul a 10 din cele 20 de proiecte dezbătute în plen.

În cazul a opt proiecte de acte normative, în momentul votării nu erau publicate actele adiționale (avize ale Guvernului, Direcției Generale Juridice și ale altor autorități; rapoartele comisiilor permanente; expertiza anticorupție, etc.). În acest sens, Promo-LEX reiterează că publicarea rapoartelor comisiilor și a altor acte aferente proiectelor în timpul examinării acestora sau chiar ulterior votării este o practică defectuoasă, care afectează semnificativ transparența decizională a Legislativului.

În același timp, în cazul a două proiecte, perioada dintre înregistrarea proiectului, examinarea și votarea în prima lectură a fost mai mică de 10 zile lucrătoare, astfel nefiind respectat termenul pentru prezentarea recomandărilor părților interesate.

În final, menționăm că, la ședința din 30 mai, Parlamentul a continuat să exercite controlului parlamentar prin audierea raportului de activitate al Agenției Naționale pentru Soluționarea Contestațiilor pentru anul 2023.

Amintim că, în perioada 2021 – 2025, Promo-LEX și-a propus să monitorizeze activitatea Parlamentului Republicii Moldova, în special din perspectiva transparenței, legalității și eficienței procedurilor, în cadrul Programului „Democrație, Transparență și Responsabilitate” susținut financiar de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și

cetățeni.

Evaluarea celei de-a doua runde de pilotare a Programului „Bugetarea Participativă în Școli” – un succes în educația civică

Astăzi a avut loc evenimentul de evaluare a celei de-a doua runde de pilotare a Programului „Bugetarea Participativă în Școli”. Echipele de coordonare din cadrul celor șase instituții beneficiare ale Programului au prezentat rezultatele implementării bugetării participative, au împărtășit lecțiile învățate și au făcut schimb de experiență. Până în toamna acestui an, opt proiecte inovative vor deveni

realitate în patru licee, un gimnaziu și un colegiu din țară. Proiectele sunt finanțate din bugetele proprii și co-finanțate de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID).

La eveniment au fost prezenți reprezentanții partenerilor de implementare, care au salutat punerea în practică a unui astfel de program.

„Astăzi suntem la evaluarea celei de-a doua runde de pilotare a Programului „Bugetarea Participativă în Școli” și vom avea în față rezultatele pe care le-ați obținut. Vreau să vă felicit că ați participat în cadrul programului, ați dat dovadă de inițiativă și mi-aș dori ca această experiență să fie transmisă mai departe și dezvoltată la nivel național”, a declarat Ion Manole, Directorul Executiv al Asociației Promo-LEX.

„Exercițiul în cauză dezvoltă mai multe competențe. Acest proces este unul necesar în fiecare școală și ne-am gândit ca acesta să continue, să devină parte componentă a instituțiilor de învățământ din Republica Moldova. Astfel, începând cu anul acesta, în bugetele instituțiilor de învățământ preuniversitare va fi câte o sumă de bani care va putea fi alocată pentru bugetare participativă”, a menționat Valentina Olaru, Secretară de stat, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova.

„Astfel de proiecte completează transversal cunoștințele care se obțin, iar noi ca instituție de stat suntem aici ca să vă susținem. Nu este suficient să recunoști o inițiativă bună, dar e necesar să pui umărul – ne implicăm să arătăm prin exemplu propriu că se poate. Vreau să vă felicit pentru experiența acumulată. Să molipsim cât mai multe școli de această idee de implicare”, a precizat Doina Bordeianu, Directoarea Centrului de Instruire în Domeniul Electoral.

„Vreau să vă mulțumesc pentru efortul depus. În prezent țara

se dezvoltă pentru a fi mai democratică și mai europeană, iar prin efortul dvs., cu suportul partenerilor, contribuiți direct la dezvoltarea țării. Scopul nostru ca donator este de a crea oportunități acasă – să vă puteți dezvolta, să puneți umărul la construirea acestei țări”, susține Roman Purici, Director adjunct, Biroul pentru Democrație și Guvernare, Agenția SUA pentru Dezvoltare Internațională.

Instituțiile de învățământ beneficiare au fost selectate prin concurs, iar în activitățile programului au fost implicați peste 2700 de elevi. Este vorba de Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, mun. Ungheni; Liceul Teoretic „Sculeni”, s. Sculeni, r. Ungheni; Liceul Teoretic „OLIMP”, or. Sîngerei; Liceul Teoretic „Ion Pelivan”, s. Răzeni, r. Ialoveni; IP Gimnaziul „Mihai Eminescu”, or. Telenești și Colegiul „Alexei Mateevici”, mun. Chișinău.

La eveniment au participat și trei din cele cinci instituții de învățământ beneficiare în [prima rundă](#) de pilotare a programului, care au împărtășit din experiența acumulată, inclusiv cu privire la implementarea de sine stătătoare a programului.

Bugetarea participativă este o metodă autentică de luare a deciziilor democratice care dezvoltă înțelegerea bugetelor școlare, contribuie la dezvoltarea spiritului de lider la elevi, direcționează fondurile către nevoile stringente și ideile inovatoare și îi ajută pe elevi să învețe democrația și implicarea civică.

Programul „Bugetarea Participativă în Școli” este implementat de Asociația Promo-LEX, cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Programul este implementat în colaborare cu Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova și CICDE – Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral.

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga
Comunicatoare
Asociația Promo-LEX
Tel: +373 68 800 827

De ce trebuie reformat actualul format al Misiunii de pacificare de pe Nistru?

La 29 mai este marcată Ziua Internațională a Forțelor ONU de Menținere a Păcii, cunoscută și ca „Ziua Căștilor Albastre”. Acest mecanism internațional promovează stabilitatea, securitatea, procesele democratice, protejează oamenii și bunurile, funcționează pentru comunitățile locale, iar forțele de securitate promovează o pace durabilă.

Scurt istoric. Prima misiune de menținere a păcii sub egida Organizației Națiunilor Unite (ONU) a fost stabilită la 29 mai 1948. De atunci și până în prezent, acesta este unul dintre principalele instrumentele utilizate de comunitatea internațională pentru a gestiona crizele complexe care amenință pacea și securitatea internațională. De-a lungul istoriei sale, ONU a desfășurat un total de 71[1] de operațiuni de menținere a păcii. Peste un milion de militari, poliție și personal civil au servit ca pacificatori ONU. În prezent, sunt desfășurate 11[2] misiuni de menținere a păcii sub egida comunității internaționale.

Misiunile de menținere a păcii aflate sub egida ONU, sunt întemeiate pe mai multe principii, principalele fiind respectarea Suveranității și integrității teritoriale, consimțământul părților, imparțialitate, caracterul multinațional, mandat concret, termen clar de desfășurare, corelare cu procesul politic de soluționare, fiind respectat și un plan de retragere.

Consimțământul părților. Operațiunile ONU de menținere a păcii sunt desfășurate cu acordul principalelor părți aflate în conflict. În absența unui astfel de consimțământ, o operațiune de menținere a păcii riscă să devină parte din conflict și să devieze de rolul său fundamental de a păstra pacea. Universalitatea consimțământului devine și mai puțin probabilă în condiții caracterizate prin prezența unor grupuri armate care nu se află sub controlul vreunei părți aflate în conflict.

Imparțialitate. Un alt principiu fundamental al misiunilor de menținere a păcii desfășurate sub egida ONU, este imparțialitatea acestora. În acest sens, misiunile de pacificare au ca obiectiv stabilirea și menținerea unor relații bune cu părțile aflate în conflict și, totodată, trebuie să evite activitățile care ar putea compromite imaginea sa de imparțialitate.

Termen. Toate misiunile de menținere a păcii desfășurate sub egida ONU trec prin câteva etape: lansarea misiunii, implementarea mandatului, tranziția, retragerea și lichidarea acesteia. Mai mult, retragerea și lichidarea operațiunii de pacificare este condiția instituirii oricărei misiuni internaționale și, de cele mai multe ori, reprezintă principalul indicator al unei operațiuni de succes. Astfel, chiar dacă unele misiuni de pacificare ONU durează mai bine de jumătate de secol, desfășurarea propriu-zisă a acestor misiuni presupune parcurgerea tuturor acestor faze, implicit retragerea și lichidarea.

Respectarea drepturilor omului. Scopul prioritar al misiunilor de pacificare desfășurate sub egida ONU, chintesența acestora, este respectarea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Aceste misiuni au un rol important în asigurarea și protejarea drepturilor omului în zonele de conflict și post-conflict din întreaga lume. Sunt concepute pentru a crea și menține condițiile necesare pentru pace, securitate și stabilitate, ceea ce constituie un fundament vital pentru respectarea drepturilor fundamentale ale fiecărui cetățean. Prin prezența lor, forțele de menținere a păcii contribuie la prevenirea abuzurilor, monitorizează respectarea drepturilor omului și oferă suport logistic și consultanță guvernelor și instituțiilor locale pentru a-și întări capacitatea de a proteja cetățenii. De asemenea, acestea lucrează îndeaproape cu agențiile ONU specializate și organizațiile non-guvernamentale pentru a furniza asistență umanitară, educație și suport juridic, consolidând astfel statul de drept și promovând o cultură a respectului pentru drepturile omului.

Cazul Republicii Moldova. Pe teritoriul țării noastre la fel este desfășurată o misiune de pacificare, însă aceasta nu corespunde absolut criteriilor enumerate anterior. Misiunea de pacificare de pe Nistru este compusă din forțele beligerante, impusă de Federația Rusă, care a fost parte a conflictului din

1992. Totodată, contrar voinței autorităților constituționale, Federația Rusă își menține ilegal pe teritoriul Republicii Moldova trupele. Mai mult, acestea periodic desfășoară constant exerciții militare, implicând și structurile paramilitare din stânga Nistrului, fiind pusă în pericol viața și securitatea persoanelor. Astfel, a priori nu putem vorbi despre caracterul imparțial al acestei misiuni de pacificare.

Totodată, forțele de menținere a păcii dislocate pe teritoriul Republicii Moldova nu au un mandat recunoscut de ONU și nici termen de desfășurare a misiunii, în conformitate cu principiile și standardele internaționale.

Din punct de vedere al respectării drepturilor omului, formatul actual al misiunii de pacificare este unul impropriu și depășit. Pe parcursul ultimelor trei decenii, reprezentanții misiunii, au fost implicați în mai multe incidente grave legate de intimidarea apărătorilor drepturilor omului, intimidarea jurnaliștilor[3], rețineri ilegale[4], omor de persoane[5], etc.

Constatăm că, Misiunea de pacificare de pe Nistru, teoretic destinată menținerii păcii și securității în regiune, ar trebui să joace un rol fundamental în protejarea și respectarea drepturilor omului. Cu toate acestea, în practică, această misiune nu doar că eșuează în a-și îndeplini acest mandat, dar și încalcă grav drepturile fundamentale ale oamenilor din zonă. Diverse rapoarte și mărturii indică prezența abuzuri sistematice, cum ar fi detenții arbitrare, intimidarea populației civile, restricționarea libertății de circulație sau de exprimare. În loc să fie un garant al siguranței și al drepturilor omului, misiunea de pacificare contribuie la perpetuarea unui climat de teamă și nesiguranță, subminând astfel încrederea comunității internaționale și a locuitorilor din regiune în capacitatea sa de a asigura pacea și stabilitatea.

Amintim că Asociația Promo-LEX a elaborat în 2015 un [studiu](#)

privind Statutul forțelor pacificatoare în dreptul internațional: cazul Republicii Moldova, elaborând recomandări valoroase pentru autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. La nouă ani distanță, constatăm că acele recomandări sunt la fel de actuale și încurajăm instituțiile relevante să le realizeze sau să insiste asupra realizării lor. Modificarea formatului de pacificatori în Republica Moldova într-o misiune civilă internațională este necesară pentru a contribui la garantarea și asigurarea drepturilor omului în acest teritoriu.

[1] <https://peacekeeping.un.org/en/data>, ultima accesare la 28.05.2024

[2] Ibidem, ultima accesare la 28.05.2024

[3]

<https://promolex.md/22739-de-ziua-mondiala-a-pacii-amintim-incidentele-provocate-de-cei-care-trebuie-sa-asigure-pacea/?lang=ro>

[4]

<https://promolex.md/22743-veteran-al-razboiului-de-pe-nistru-gurie-popa-retinut-de-pacificatorii-rusi/?lang=ro>

[5]

<https://promolex.md/6468-soldatii-rusi-ne-impusca-cetatenii-pe-la-spate/?lang=ro>

Constatările preliminare ale Misiunii de observare Promo-LEX cu privire la organizarea campaniei electorale și desfășurarea zilei alegerilor din 19 mai 2024

Observatorii Promo-LEX au monitorizat în nouă localități din țară desfășurarea alegerilor locale noi și parțiale – primele de acest fel organizate după alegerile locale generale din 2023.

În cinci localități, alegerile au fost organizate din cauza numărului mic de candidați sau chiar a lipsei acestora în scrutinul din toamna trecută, iar în patru – pe motiv că

primarii aleși în noiembrie 2023 au fost ulterior aleși în calitate de președinți de raioane.

În două din cele nouă localități – satele Chioselia Rusă și Cotovscoe (UTA Găgăuzia) – s-a votat atât pentru primari, cât și pentru consilieri locali; în s. Sagaidac (r. Cimișlia), c. Tîrnova (r. Dondușeni), c. Hănăsenii Noi (r. Leova) și or. Bucovăț (r. Strășeni) – s-a votat doar pentru primari, iar în c. Cealîc, s. Cairaclia și c. Salcia (r. Taraclia) – doar pentru consilieri locali.

Informațiile prezentate în continuare au fost colectate și raportate de către trei observatori pe termen lung (OTL) și șapte observatori pe termen scurt (OTS), care au monitorizat fiecare dintre cele 13 secții de votare (SV) constituite.

În general, **alegerile au fost organizate și administrate** transparent și eficient de către CEC. Au fost implicați activ și președinții permanenți ai consiliilor electorale de nivelul II (CECE II). Totuși, lipsa unui organ electoral permanent, în cazul Unității teritoriale autonome Găgăuzia (UTAG), a creat impedimente în activitatea organelor electorale inferioare din UTAG. În plus, cel puțin la etapa inițială a instruirii și activității funcționarilor electorali din UTAG și Taraclia, au existat dificultăți pe motiv că aceștia cunosc insuficient limba română.

Datele privind numărul alegătorilor au fost transparente, iar solicitanții au avut acces la listele electorale. Înregistrarea candidaților s-a desfășurat regulamentar.

Campania electorală nu a fost foarte activă, majoritatea acțiunilor desfășurându-se în ultima săptămână, înainte de ziua alegerilor. Principala modalitate de a face campanie a fost agitația „din ușă-n ușă”. În unele localități, observatorii Promo-LEX au identificat zvonuri privind coruperea alegătorilor, însă informația nu a putut fi verificată. Interesul față de campanie a fost scăzut din

partea mass-mediei locale și regionale. Observatorii nu au întâlnit impedimente în monitorizarea alegerilor.

Ziua alegerilor. Procedurile de deschidere au fost observate în șase SV. Secțiunile s-au deschis fără întârzieri. În același timp, doar într-o secție a fost asigurată solemnitatea deschiderii prin intonarea imnului și afișarea drapelului de stat. Camerele de filmat nu au înregistrat întreg procesul de deschidere în două SV (22/27; 33/21), iar într-o secție (13/26) nu a existat safeu pentru păstrarea buletinelor de vot nerepartizate membrilor biroului electoral.

În esență, în ziua alegerilor votarea a fost organizată eficient și s-a desfășurat liniștit. Totuși, observatorii Promo-LEX au raportat 24 incidente, dintre care majoritatea țin de votarea nejustificată în grup (6 cazuri – 11/39 Sagaidac), încălcarea secretului votării (4 cazuri – 33/26 Salcia, 11/39 Sagaidac), întreruperea procesului de filmare (3 cazuri – 33/26 Salcia, 22/27 Hănăsăni Noi, 33/21 Samurza) și prezența nejustificată a persoanelor neautorizate (3 cazuri – 22/27 Hănăsăni Noi, 11/39 Sagaidac).

Închiderea secțiilor de votare s-a desfășurat regulamentar. Numărarea voturilor de către organele electorale s-a efectuat rapid. În același timp, patru birouri ale secțiilor de votare (11/39 Sagaidac, 13/25 Tîrnova, 33/22 Cealîc, 36/57 Cotovscoe) au ignorat norma cu privire la obligativitatea prezentării buletinului de vot la numărare de către un singur membru. O secție de votare nu a fost iluminată suficient (13/25 Tîrnova), iar în alta (33/22 Cealîc) camera video nu a fost amplasată lângă masa pentru numărarea voturilor.

Misiunea de observare a efectuat și **numărarea în paralel a voturilor**. Potrivit constatărilor preliminare Promo-LEX, toate scrutinele sunt valabile, iar în patru localități primarii au fost aleși din primul tur (vezi tabelul). În alte două localități (Bucovăț și Tîrnova) va fi organizat turul II de scrutin în două săptămâni.

N.	Localitate	Primar ales	Rezultate preliminare CEC	Rezultate preliminare Promo-LEX	Diferența
1.	Hănăsenii Noi ,Leova	Lungu Iurie, PAS	229 (60.42%)	229 (60.42%)	–
2.	Chioselia Rusă, UTAG	Gospodinov Gheorghe, independent	240	240	–
3.	Cotovscoe, UTAG	Palic Gheorghe, independent	262	262	–
4.	Sagaidac, Cimișlia	Cojocaru Ion, PAS	412 (61.40%)	412 (60.42%)	–

Numărarea în paralel a voturilor obținute de concurenți pentru funcțiile de consilier în consiliile locale, la fel, confirmă rezultatele preliminare prezentate de CEC.

Procesele verbale, potrivit Misiunii, au fost completate de către BESV fără erori.

Asociația Promo-LEX este organizația neguvernamentală cu cea mai vastă experiență de monitorizare a alegerilor la nivel național. Cu începere din anul 2009, aceasta este a 26-a Misiune organizată cu implicarea a peste 17 mii de observatori naționali. Scopul Misiunilor de observare este informarea publicului despre modul de organizare și desfășurare a alegerilor, precum și sporirea încrederii în procesul electoral. Misiunea de observare are loc cu susținerea financiară a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională ([USAID](#)).

Pentru informații suplimentare:

Dumitrița Ciuvaga

Comunicatoare

Asociația Promo-LEX

Tel: +373 68 800 827